

Vastaukset hallituksen tiedonantoa valmistelevalle työryhmälle, 9.8.2023

Apulaisprofessori Markku Jokisipilä, johtaja, eduskuntatutkimuksen keskus, Turun yliopisto

1. Mitkä ovat mielestänne Yhdenvertainen Suomi -ohjelman kolme keskeisintä tavoitetta, joihin tulisi kiinnittää enemmän huomiota?

1. Kehitetään rasismiin liittyvää tutkimusta ja tiedonkeruuta (8.) – Tämä auttaisi luomaan keskustelusta tällä hetkellä puuttuvan yleistajuisen, yleisesti hyväksytyn ja lakien kanssa ristiriidattoman määritelmän rasismille. Lisäksi se tuottaisi tutkittua tietoa tämän määritelmän mukaisen rasismin yleisyydestä ja ilmenemismuodoista.
2. Jatketaan hyvien väestösuhteiden politiikan kehittämistä ja varmistetaan turvallinen arki kaikille (5.) – Tämä auttaisi ehkäisemään vähemmistöryhmien segregatiota ja edistäisi heidän integroitumistaan lisäämällä osallisuuden tunnetta ja vuorovaikutusta eri väestöryhmien välillä. Tässä työssä tulisi alleviivata suomen ja/tai ruotsin kielen osaamisen sekä suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin tuntemuksen avainasemaa eri väestöryhmien välisenä sosiaalisena liimana.
3. Edistetään suomalaisen työelämän monimuotoisuutta ja syrjimättömyyttä (2.) – Työ on keskeinen yhteiskuntaan kiinnittymisen väylä sekä yksilölle merkityksellisyyden tunteen ja itsekunnioituksen lähde. Olisi selvitettävä tiettyjen maahanmuuttajaryhmien korkean työttömyyden pohjasyyt ja pyrittävä puuttumaan niihin.

2. Mitkä ohjelman toimenpiteistä ovat olleet erityisen hyödyllisiä?

Valtioneuvoston rasismia ja sen vaikutuksia koskevan tiedontuotannon edistäminen (49.), hyvien väestösuhteiden edistämistä koskevan sääntelyn selkeyttäminen osana kotouttamislain uudistamista (7.) ja pilottihanke kielitaitovaatimusten saavuttamisesta virkasuhteen aikana.

3. Mitä muita asioita haluatte nostaa esille yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämiseksi suomalaisessa yhteiskunnassa?

Tällä hetkellä julkisesta keskustelustamme ei ole löydettävissä yleisesti hyväksyttyä, selkeää ja lainsäädäntöömme ristiriidattomasti pohjautuvaa rasismin määritelmää. Osa ihmisistä ymmärtää sen rikoslakimme mukaisena rotuun, ihonväriin, kansalliseen tai etniseen alkuperään perustuvana aktiivisena ja tietoisena syrjintään pyrkivänä toimintana. Toiset taas näkevät rasismia huomattavasti laajempaan sekä yhteiskunnallisiin ja kulttuurisiin rakenteisiin sisältyvänä ja ns. kantaväestölle arkipäiväisyytensä vuoksi jopa vaikeasti havaittavana sosiaalisena ilmiönä. Nämä ymmärrystavat ovat hyvin erilaisia ja jännitteisessä suhteessa keskenään. Tarvittaisiin ratkaisuhakuista keskustelua siitä, voidaanko tuomittavaksi rasistiseksi käyttäytymiseksi määritellä myös sellainen toiminta, joka ei sinällään täytä perustuslaista, rikoslaista, tasa-arvolaista, yhdenvertaisuuslaista ja muusta lainsäädännöstämme löytyviä syrjinnän kriteerejä.

Rasismikeskustelun viimeaikainen erittäin voimakas politisoituminen on luonut voimakasta julkista painetta rasismien määritelmän huomattavaan laajentamiseen. Rasismin torjuminen on tärkeää, mutta siihen kätkeytyy nimenomaan rasismien määritelmän epäselvyyteen liittyvä riski ylilyönneistä. Kärjistyneessä keskusteluilmapiiirissä rasismisyytöksiä saatetaan käyttää poliittisen kamppailun ja/tai yksittäisiin henkilöihin liittyvien mustamaalauskampanjoiden välineinä. Tällainen kehitys olisi vaarallista mm. sananvapauden, syyttömyysolettaman, kansanedustajien laajan puheoikeuden, erilaisten yhteiskunnallisten näkemysten kunnioittamisen ja jopa vaalikelpoisuuden näkökulmasta.

Olemassa oleva lainsäädäntöemme tarjoaa jo nyt varsin monipuoliset työkalut rasismiin, sellaisena kuin perustuslakimme 6 § sen määrittelee, puuttumiseksi. Hallitusohjelmaan sisältyvä yleinen syrjintäkielto tarjoaa rasisminvastaiselle työlle varsin selkeän, käyttökelpoisen ja lainsäädäntöemme kanssa sopusoinnussa olevan lähtökohdan.

Rasismikohujen kohteena olleen hallituspuolue perussuomalaisten on pystyttävä vakuuttamaan eduskunta ja kansalaisyhteiskunta siitä, etteivät sen toiminta ja tavoitteet ole rasistisia eivätkä ristiriidassa demokratian, oikeusvaltioperiaatteen sekä perus- ja ihmisoikeuksien kanssa. Puolueen johtohenkilöiden aiemmat some-kirjoitukset ovat herättäneet oikeutetun kysymyksen siitä, kuinka suuressa määrin ja miltä osin näiden kirjoitusten heijastama ajattelutapa edustaa myös kyseisten henkilöiden nykyistä arvomaailmaa. Hallitus tuskin voi Vaikka asia on enemmänkin vallitsevaan poliittiseen keskustelutilanteeseen kuin hallituksen tuleviin lainsäädäntöhankkeisiin liittyvä, en näe, että hallitus voisi tiedonannossaan uskottavasti ohittaa tätä kysymystä. Hallituksen on pystyttävä vakuuttavasti esittämään, että niin hallitusohjelma kuin kaikkien sen kirjoittamisessa mukana olleiden puolueidenkin ohjelmat ja muut tavoitteet ovat lainmukaisia eivätkä vaaranna yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden toteutumista suomalaisessa yhteiskunnassa.